
Türkiye’de Mezuniyet Öncesi ve/veya Sonrası Psikiyatri Eğitimi ve Hizmeti Veren Kurumların Özellikleri

Orhan DOĞAN*

ÖZET

Bu çalışmada mezuniyet öncesi ve/veya sonrası psikiyatri eğitimi ve hizmeti veren yirmisekiz kurumun özellikleri araştırılmıştır. Veriler, anket formuyla toplanmıştır. 28 kurumun çeşitli özellikleri kurumlara ve kurumların buldukları yere göre değerlendirilmiştir. Üniversitelerde öğretim elemanı sayısı az, diğer kurumlarda hizmet yükü çok bulunmuştur. Eğitimin ve hizmetin kalitesini arttırmak için önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Psikiyatri, eğitim, hizmet.

KLİNİK PSİKİYATRİ 1999;1:55-61

SUMMARY

**The Characteristics of the Institutions which Give
Psychiatric Education and Services in Pre-and/or Post-
Graduate in Turkey**

In this study, it has been investigated that the characteristics of twenty-eight institutions which give psychiatric education and psychiatric services in pre-and/or post-graduate. The data have been collected by a questionnaire form. The characteristics of twenty-eight institutions have been assessed according to the kind of institutions and where they are placed. It has been found that the number of education members is not enough in universities and the service responsibility is too much in the other institutions. In order to increase the quality of education and services, some suggestions have been proposed.

Key Words: Psychiatry, education, service.

GİRİŞ

Tüm dünyada tıp eğitimiyle birlikte mezuniyet öncesi ve sonrası psikiyatri eğitimi ile verilen hizmet de gözden geçirilmekte, her iki alanda da kalitenin yükseltilmesine çalışılmaktadır. Bu çabalar önce var olan durumun gerçekçi olarak belirlenmesini, daha sonra da eğitimin ve hizmetin kalitesini yükseltecek modeller aranmasını, bulunmasını ve uygulanmasını içerir. Türkiye’de de benzer biçimde, özellikle mezuniyet sonrası psikiyatri eğitiminin kalitesini yükseltmeyi amaçlayan çabalar vardır. Örneğin, Psikiyatri Asistanları ve Uzmanları Derneği (PAUD) bu amaçla kurulmuştur. Psikiyatri eğitiminde kalitenin yükseltilmesinin hizmetin kalitesinin yükselmesini de sağlayacağı açıktır.

Eğitimin amacının “Kişiye bir davranış ya da beceri kazandırmaya ya da kişinin davranışlarını değiştirmeye yönelik çabalar” olduğu kabul edilmektedir. Mezuniyet öncesi tıp eğitiminin amacını Dünya Hekimler Birliği “Yetenekli ve yeterli hekimler yetiştirmek”, Edinburg Bildirgesi (1988) “Tüm insanların sağlık düzeylerini yükseltecek hekimler yetiştirmek”, Türk Tabipleri Birliği (TTB) ise “Tüm toplumun sağlık düzeyini yükseltebilecek, nitelikli hekimler yetiştirmek” olarak belirtmektedir (Sayek ve Kılıç 1997). Bu amaca ulaşmak için var olan mezuniyet öncesi tıp eğitimi uygulamasının yetersiz kaldığı, yeni modeller geliştirmek gerektiği konularında görüş birliği vardır. Bu görüşler mezuniyet öncesi psikiyatri eğitimi için de geçerlidir. Ülkemizde mezuniyet

---

* Prof. Dr. Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı, SİVAS

niyet öncesi psikiyatri eğitime yönelik bir standardizasyon çalışması yoktur. Mezuniyet sonrası psikiyatri eğitiminin standardizasyonuna yönelik olarak PAUD çalışmalar yapmaktadır. Bu çalışmalar henüz sonuçlanmamıştır. Hem psikiyatri eğitimi, hem de psikiyatrik hizmetler veren kuruluşların her iki alanda da uygulamaları uzmanların mesleki yönelimlerine göre değişebilmektedir. Ülkemizde bu konuda tam ve doğru bilgiye sahip değiliz.

Mezuniyet öncesi ve sonrası tıp eğitimi ile verilen psikiyatrik hizmetler konusunda bir fikir edinebilmek ve gerekirse bu konularda düzenleme yapabilmek için bunları veren kurumlarla ilgili nicel ve nitel özellikleri bilmemiz gerekir. Bu çalışmanın amacı Türkiye'de hem mezuniyet öncesi ve/veya sonrası psikiyatri eğitimi hem de psikiyatrik hizmetler veren kurumların nicel özelliklerini belirleyerek bu alanda temel bilgilere ulaşmaktır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Çalışmanın amacını gerçekleştirmek için ilgili kurumların nicel özelliklerini belirlemeye yarayan bir anket formu hazırlandı. Mezuniyet öncesi ve/veya sonrası psikiyatri eğitimi ve psikiyatrik hizmetler veren kurumlara anket formu posta ile gönderildi. Yanıt vermeyen kurumlara anket formu (Kasım 1997-Mart

1998 arasında) toplam üç kez gönderildikten sonra gelen yanıtlar değerlendirildi.

Yanıt veren tıp fakültesi psikiyatri anabilim dallarının sayısı yirmibeşti (Adnan Menderes, Akdeniz, Ankara, Atatürk, Celal Bayar, Cerrahpaşa, Cumhuriyet, Çukurova, Dicle, Dokuz Eylül, Ege, Erciyes, Fırat, Gazi, Hacettepe, İnönü, İstanbul, Karadeniz Teknik, Marmara, Ondokuz Mayıs, Osman Gazi, Pamukkale, Selçuk, Trakya, Yüzüncü Yıl). Bu anabilim dalları içinden sekizi üç büyük ilde, onyedisi diğer illerdeydi. Üç kez form gönderilip yanıt vermeyen tıp fakültesi psikiyatri anabilim dallarının sayısı yediydi (Gaziantep, Harran, İzzet Baysal, Kocaeli, Süleyman Demirel, Sütçü İmam, Uludağ). Ankara GATA Tıp Fakültesi (GATA) bu grupta olmasına karşın, özel konumu nedeniyle ayrı grupta değerlendirilmiştir.

Mezuniyet sonrası eğitim ve psikiyatrik hizmetler veren Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi (Bakırköy) ile Ankara Numune Hastanesi Psikiyatri Kliniği'nden (Numune) yanıt gelmiş, Ankara SSK Dışkapı Hastanesi ve İzmir Atatürk Sağlık Merkezi Psikiyatri Kliniği'nden yanıt gelmemiştir.

BULGULAR

Doldurularak geri gönderilen 28 anket formu elde değerlendirilmiş, ilgili alt başlıklar için ortalamalar ya

Tablo 1. Türkiye'de mezuniyet öncesi ve/veya sonrası psikiyatri eğitimi ve hizmeti veren kurumların eğitim ve hizmetle ilgili özellikleri - I

ÖZELLİKLER	Üniversiteler				Diğer kurumlar		
	Üç büyük il		Diğer iller		Bakırköy	GATA	Numune
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama			
Öğretim elemanı	111	13.9	62	3.6	120	9	12
Araştırma görevlisi	96	12	99(16)	6.2	110	16	9
Hemşire	118	14.8	77(15)	5.1	600	20	9
Psikolog	59	7.4	18	1.1	27	5	9
Sosyal hizmet uzmanı	6	0.75	4	0.24	6	3	0
Muayenehanesi olan hekim	24	3	4	0.24	50	6	4
Yatak	549	68.6	272(15)	18.1	2970	187	40
Bir yılda yatan hasta	3825	478	3659(15)	243.9	13500	3545	750
Bir yılda poliklinik hast.	101218	12652.2	97730(16)	6108.1	78300	16960	15000
Bir haftada araş. gör. eğitimi	50(7)	7.1	80(14)	5.7	13	2	15
Bir hf.da olgu sunumu saati	20.5	2.56	34.5	2	6	3	2
Bir haftada literatür saati	14.5	1.8	23	1.4	2	2	2
Öğrenci dersi/hf./top. öğr.el.	23(7)	3.3	139(16)	8.7		14	
Bir gruptaki stajyer	191(7)	27.3	213(14)	15.2		12	
Pratisyen hekim eğitimi	7	0.88	16	0.94	+	+	+
Halk eğitimi	5	0.62	14	0.82	+	+	+

Tablo 2. Türkiye’de mezuniyet öncesi ve/veya sonrası psikiyatri eğitimi ve hizmeti veren kurumların eğitim ve hizmetle ilgili özellikleri - II

ÖZELLİKLER	Üniversiteler			Diğer kurumlar		
	Üç büyük il	Diğer iller	Toplam	Bakırköy	GATA	Numune
Öğretim elemanı/araştırma görevlisi	1.16	0.63	0.89	1.09	0.56	1.33
Yatak sayısı/öğretim elemanı	4.95	4.77	4.89	24.75	20.78	3.33
Yatak sayısı/araştırma görevlisi	5.72	2.86	4.3	27	11.69	4.44
Bir yılda yatan hasta/öğretim elemanı	34.46	64.19	44.55	112.5	393.9	62.5
Bir yılda yatan hasta/araştırma gör.	39.84	38.52	39.18	122.7	221.6	83.3
Bir yılda yatan hasta/yatak	6.97	13.45	9.12	4.57	18.96	18.75
Bir yıllık polikl. sayısı/öğr. elemanı	911.87	1656.44	1170.3	652.5	1884.4	1250
Bir yıllık polikl. sayısı/araş. gör.	1054.35	1028.74	1041.6	711.8	1060	1666.7
Bir yılda yatan hasta/bir yıllık polikl.	0.039	0.037	0.038	0.17	0.21	0.05
Muayenehanesi olan/top. öğr. elem.	0.22	0.06	0.16	0.42	0.67	0.33
Bir gruptaki stajyer sayısı/öğr. elem.	2.12	3.94	2.81		1.33	
Öğrenci dersi saati/hafta/öğr. elemanı	3.29	8.69	7.71		14	

da oranlar verilmiştir (Tablo 1 ve 2). Yanıt veren 25 tıp fakültesi psikiyatri ana bilim dalının verileri üç büyük il ve diğerleri olarak gruplandırılmıştır.

1. Öğretim elemanlarının dağılımı: Öğretim elemanları kavramı içine psikiyatri uzmanı, öğretim görevlisi, yardımcı doçent, doçent, profesör alınmıştır. Buna göre 25 psikiyatri anabilim dalında 173 (ort. 6.9), üç büyük ildeki psikiyatri anabilim dallarında 111 (ort. 13.9), diğer illerdeki anabilim dallarında 62 (ort. 3.6) öğretim elemanı vardır. Üç büyük ildeki psikiyatri anabilim dallarındaki ortalama öğretim elemanı sayısı Türkiye ortalamasından 1.92 kat daha yüksekken, diğer illerde ortalamanın 0.52’sidir. Bu değerlendirme akademik ünvanlara göre yapıldığında üç büyük ilde, yardımcı doçentler dışındaki ünvanlarda, diğer illerden 2-4.5 kat bir fazlalık görülmektedir.

Bakırköy’de 120, GATA’da 9, Numune’de 12 öğretim elemanı vardır.

2. Araştırma görevlilerinin dağılımı: Bu başlıkta değerlendirmeye alınan 24 anabilim dalında (A. Menderes’te yok) 195 araştırma görevlisi (ort. 8.1), üç büyük ildeki psikiyatri anabilim dallarında 96 (ort. 12), diğer 16 ildeki anabilim dallarında 99 (ort. 6.2) araştırma görevlisi vardır. Buna göre üç büyük ildeki psikiyatri anabilim dallarındaki araştırma görevlisi sayısı, Türkiye ortalamasına göre 1.48 kat daha yüksekken, diğer illerde ise ortalamanın 0.76’sidir.

Bakırköy’de 110, GATA’da 16, Numune’de 9 araştırma görevlisi vardır.

3. Hemşire dağılımı: Bu başlıkta değerlendirmeye alınan 23 anabilim dalında (A. Menderes ve C. Bayar’da servis yok) 195 (ort. 8.5), üç büyük ildeki anabilim dallarında 118 (ort. 14.8), diğer 15 ildeki anabilim dallarında 77 (ort. 5.1) hemşire vardır. Buna göre üç büyük ildeki anabilim dallarındaki hemşire sayısı Türkiye ortalamasına göre 1.74 kat daha yüksekken, diğer illerde ortalamanın 0.6’sıdır.

Bakırköy’de 600, GATA’da 20, Numune’de 9 hemşire vardır.

4. Psikolog dağılımı: 25 psikiyatri anabilim dalında 77 (ort. 3.1), üç büyük ildeki anabilim dallarında 59 (ort. 7.4), diğer illerdeki anabilim dallarında 18 (ort. 1.1) psikolog vardır. Üç büyük ildeki tüm anabilim dallarında 2-13 arasında psikolog varken, diğer illerdeki anabilim dallarında psikolog olmayan klinik sayısı 6’dır. Buna göre üç büyük ildeki anabilim dallarındaki psikolog sayısı Türkiye ortalamasına göre 2.4 kat daha yüksekken, diğer illerde ortalamanın 0.36’sidir.

Bakırköy’de 27, GATA’da 5, Numune’de 9 psikolog vardır.

5. Sosyal hizmet uzmanı (SHU) dağılımı: 25 psikiyatri anabilim dalında 10 (ort. 0.4), üç büyük ildeki anabilim dallarında 6 (ort. 0.75), diğer illerdeki anabilim dallarında 4 (ort. 0.23) SHU vardır. Buna göre üç büyük ildeki anabilim dallarındaki SHU sayısı Türkiye ortalamasından 1.9 kat daha yüksekken, diğer illerde ortalamanın 0.31’idir.

Bakırköy'de 6, GATA'da 3 SHU varken, Numune'de SHU yoktur.

6. Muayenehanesi olan öğretim elemanlarının dağılımı: 25 psikiyatri anabilim dalında çalışan 173 öğretim elemanından 28'inin (%16.2), üç büyük ilde çalışanlardan 24'ünün (%21.6), diğer illerdekilerden 4'ünün (%6.4) muayenehanesi vardır.

Bakırköy'de çalışan öğretim elemanlarından 50'sinin (%41.7), GATA'dakilerden 6'sının (%66.7), Numune'dekilerden 4'ünün (%33.3) muayenehanesi vardır.

7. Yatak dağılımı: A. Menderes Üniversitesi'nin psikiyatri servisi olmadığından, C. Bayar Üniversitesi'nin psikiyatri servisi henüz hizmete girmediğinden bu başlıkta 23 psikiyatri anabilim dalının verileri değerlendirilmiştir. 23 psikiyatri servisinde 821 (ort. 35.7), üç büyük ildeki psikiyatri servislerinde 549 (ort. 68.9), diğer 15 ilde 272 (ort. 18.1) psikiyatri yatağı vardır. Üç büyük ildeki servislerdeki yatak sayısı Türkiye ortalamasından 1.9 kat daha yüksekken, diğer illerdeki yatak sayısı ortalamanın 0.51'idir.

Bakırköy'de 2970, GATA'da 187, Numune'de 40 yatak vardır.

8. Bir yılda yatırılan hasta sayısı: Bu başlıkta değerlendirmeye alınan 23 psikiyatri servisinde bir yılda 7484 (ort. 325.4), üç büyük ildeki psikiyatri servislerinde 3825 (ort. 478), diğer 15 ildeki psikiyatri servislerine 3659 (ort. 243.9) hasta yatırılmıştır. Üç büyük ilde psikiyatri servislerine bir yılda yatırılan hasta sayısı Türkiye ortalamasının 1.47 katı daha yüksekken, diğer 15 ildeki psikiyatri servislerine yatırılan hasta sayısı ortalamanın 0.75'idir.

Bakırköy'de bir yılda yatırılan hasta sayısı 13500, GATA'da 3545, Numune'de 750'dir.

9. Bir yıldaki poliklinik sayısı: Bir yılda 24 psikiyatri polikliniğinde 198948 (ort. 8289.5), üç büyük ildeki psikiyatri polikliniklerinde 101218 (ort. 12652.2), diğer 16 ildeki psikiyatri polikliniklerinde 97730 (ort. 6108.1) hasta muayene edilmiştir. Üç büyük ildeki psikiyatri polikliniklerinde bir yılda muayene edilen hasta sayısı Türkiye ortalamasından 1.53 kat daha yüksekken, bu konuda diğer 16 il ortalamasının 0.74'üdür.

Bakırköy'de bir yıldaki sayısı 78300, GATA'da 16960, Numune'de 15000'dir.

10. Bir haftada araştırma görevlisi eğitimi için ayrılan süre: Bu başlıkta değerlendirmeye alınan 21

psikiyatri anabilim dalında bir haftada araştırma görevlisi eğitimi için ayrılan süre 130 saat (ort. 6.2 saat), üç büyük ildeki 7 anabilim dalında 50 saat (ort. 7.14 saat), diğer 14 ilde 80 saattir (ort. 5.71 saat). Bu süre; üç büyük ildeki anabilim dallarında Türkiye ortalamasından 1.15 kat daha yüksekken, diğer 14 ilde ortalamanın 0.92'sidir.

Bir haftada araştırma görevlisi eğitimi için ayrılan süre; Bakırköy'de 13 saat, GATA'da 2 saat, Numune'de 15 saattir.

11. Bir haftada olgu sunumu için ayrılan süre: 25 psikiyatri anabilim dalında olgu sunumu için ayrılan süre 55 saat (ort. 2.2 saat), üç büyük ilde 20.5 saat (ort. 2.56 saat), diğer illerde 34.5 saattir (ort. 2.03 saat). Bu süre; üç büyük ildeki anabilim dallarında Türkiye ortalamasının 1.16 katı daha yüksekken, diğer illerde ortalamanın 0.92'sidir.

Bir haftada olgu sunumu için ayrılan süre Bakırköy'de 6 saat, GATA'da 3 saat, Numune'de 2 saattir.

12. Bir haftada literatür saati için ayrılan süre: 25 psikiyatri anabilim dalında literatür saati için ayrılan süre 37.5 saat (ort. 1.5 saat), üç büyük ilde 14.5 saat (ort. 1.81 saat), diğer illerde 23 saattir (ort. 1.35 saat). Bu süre; üç büyük ildeki anabilim dallarında Türkiye ortalamasının 1.2 katı daha yüksekken, diğer illerde ortalamanın 0.9'udur.

Bir haftada literatür saati için ayrılan süre; Bakırköy'de, GATA'da ve Numune'de ikişer saattir.

13. Bir haftada öğretim elemanı başına düşen öğrenci dersi: 23 psikiyatri anabilim dalında öğretim elemanı başına düşen ders 162 saat (ort. 7.04 saat), üç büyük ildeki 7 anabilim dalında 23 saat (ort. 3.29 saat), diğer 16 ilde 139 saattir (ort. 8.69 saat). Bu süre; üç büyük ildeki anabilim dallarında Türkiye ortalamasının 0.47'siyken, diğer illerde ortalamadan 1.23 kat daha yüksektir.

Bir haftada öğretim elemanı başına düşen öğrenci dersi GATA'da 14 saattir.

14. Psikiyatri stajı yapan stajyerlerin dağılımı: Bu başlıkta değerlendirmeye alınan 21 psikiyatri anabilim dalındaki ortalama stajyer sayısı 404 (ort. 19.2), üç büyük ildeki 7 anabilim dalında 191 (ort. 27.3), diğer illerde 213'tür (ort. 15.2). Buna göre, üç büyük ildeki anabilim dallarında bir stajyer grubu Türkiye ortalamasından 1.42 kat daha yüksekken, diğer illerde ortalamanın 0.79'udur.

GATA'da bir stajyer grubu 12 kişidir.

15. Pratisyen hekim eğitimi: 25 psikiyatri anabilim dalından 23'ü (%92), üç büyük ildeki anabilim dallarından 7'si (%87.5), diğer illerden 16'sı (%94.1) pratisyen hekim eğitimi yapmaktadır.

Bakırköy, GATA ve Numune'nin her üçü de pratisyen eğitimi yapmaktadır.

16. Halk eğitimi: 25 psikiyatri anabilim dalından 19'u (%76), üç büyük ildeki anabilim dallarından 5'i (%62.5), diğer illerdeki anabilim dallarından 14'ü (%82.4) psikiyatri alanında halk eğitimi yapmaktadır.

Bakırköy, GATA ve Numune'nin her üçü de psikiyatri alanında halk eğitimi yapmaktadır.

17. Öğretim elemanı/araştırma görevlisi oranı: 24 psikiyatri anabilim dalında öğretim elemanı/araştırma görevlisi oranı 0.89, üç büyük ilde 1.16, diğer 16 ilde 0.63'tür. Bu oran; üç büyük ildeki anabilim dallarında Türkiye ortalamasından 1.3 kat daha yüksekken, diğer illerde ortalamanın 0.71'idir.

Öğretim elemanı/araştırma görevlisi oranı; Bakırköy için 1.09, GATA için 0.56, Numune için 1.33'tür.

18. Bir öğretim elemanına düşen yatak sayısı: 23 psikiyatri servisinde bir öğretim elemanına düşen yatak sayısı 4.89, üç büyük ilde 4.95, diğer illerde 4.77'dir.

Bir öğretim elemanına düşen yatak sayısı; Bakırköy için 24.75, GATA için 20.78, Numune için 3.33'tür.

19. Bir araştırma görevlisine düşen yatak sayısı: 23 psikiyatri servisinde bir araştırma görevlisine düşen yatak sayısı 4.3, üç büyük ilde 5.72, diğer illerde 2.9'dur. Üç büyük ildeki psikiyatri servislerinde bu oran Türkiye ortalamasından 1.33 kat daha yüksekken, diğer illerde ortalamanın 0.67'sidir.

Bir araştırma görevlisine düşen yatak sayısı; Bakırköy için 27, GATA için 11.7, Numune için 4.4'tür.

20. Bir hemşireye düşen yatak sayısı: 23 psikiyatri servisinde bir hemşireye düşen yatak sayısı 4.2, üç büyük ilde 4.65, diğer illerde 3.5'tir. Üç büyük ildeki psikiyatri servislerinde bu oran Türkiye ortalamasından 1.17 kat daha yüksekken, diğer illerde ortalamanın 0.83'üdür.

Bir hemşireye düşen yatak sayısı Bakırköy için 4.95, GATA için 9.35, Numune için 4.4'tür.

21. Bir yılda yatan hasta/öğretim elemanı oranı: 23 psikiyatri servisinde bir yılda yatan hasta/öğretim elemanı oranı 44.55, üç büyük ilde 34.46, diğer illerde

64.19'dur. Üç büyük ildeki psikiyatri servislerinde bir yılda yatan hasta sayısı/öğretim elemanı oranı Türkiye ortalamasının 0.77'siyken, diğer illerde ortalamadan 1.44 kat daha yüksektir.

Bir yılda yatan hasta/öğretim elemanı oranı; Bakırköy için 112.5, GATA için 393.9, Numune için 62.5'tir.

22. Bir yılda yatan hasta/araştırma görevlisi oranı: 23 psikiyatri servisinde bir yılda yatan hasta/araştırma görevlisi oranı 39.2, üç büyük ilde 39.8, diğer illerde 38.5'dir.

Bir yılda yatan hasta/araştırma görevlisi oranı; Bakırköy için 122.7, Gata için 221.6, Numune için 83.3'tür.

23. Bir yıldaki poliklinik sayısı/öğretim elemanı oranı: 24 psikiyatri polikliniğinde bir yılda muayene edilen hasta sayısı/öğretim elemanı oranı 1170.3, üç büyük ilde 911.9, diğer illerde 1656.4'tür. Üç büyük ildeki psikiyatri polikliniklerinde bir yıldaki poliklinik sayısı/öğretim elemanı oranı Türkiye ortalamasının 0.78'iye, diğer illerde ortalamadan 1.45 kat daha yüksektir.

Bir yıldaki poliklinik sayısı/öğretim elemanı oranı; Bakırköy için 652.5, GATA için 1884.4, Numune için 1250'dir.

24. Bir yıldaki poliklinik sayısı/araştırma görevlisi oranı: 24 psikiyatri polikliniğinde bir yılda muayene edilen hasta sayısı/araştırma görevlisi oranı 1041.6, üç büyük ilde 1054.35, diğer illerde 1028.74'tür.

Bir yıldaki poliklinik sayısı/araştırma görevlisi oranı; Bakırköy için 711.8, GATA için 1060, Numune için 1666.7'dir.

25. Muayenehane/öğretim elemanı oranı: 25 psikiyatri anabilim dalında muayenehane/öğretim elemanı oranı 0.16, üç büyük ilde 0.216, diğer illerde 0.064'tür. Üç büyük ildeki anabilim dallarında bu oran Türkiye ortalamasından 1.35 kat daha yüksekken, diğer illerde ortalamanın 0.4'üdür.

Muayenehane/öğretim elemanı oranı; Bakırköy için 0.42, GATA için 0.67, Numune için 0.33'tür.

26. Bir yılda yatan hasta/yatak sayısı oranı: 23 psikiyatri servisinde bir yılda yatan hasta/yatak oranı 9.12, üç büyük ilde 6.97, diğer illerde 13.45'tir. Üç büyük ildeki psikiyatri servislerinde bu oran Türkiye ortalamasının 0.76'siyken, diğer illerde ortalamadan 1.48 kat daha yüksektir.

Bir yılda yatan hasta/yatak sayısı oranı; Bakırköy için 4.57, GATA için 18.96, Numune için 18.75'tir.

27. Ortalama stajyer sayısı/öğretim elemanı oranı: 21 psikiyatri anabilim dalında ortalama stajyer sayısı/öğretim elemanı oranı 2.81, üç büyük ilde 2.12, diğer illerde 3.94'tür. Üç büyük ildeki anabilim dallarında bu oran Türkiye ortalamasının 0.75'iyken, diğer illerde ortalama 1.4 kat daha yüksektir.

Ortalama stajyer sayısı/öğretim elemanı oranı; GATA'da 1.33'tür.

TARTIŞMA

Bulgular Türkiye'deki üniversitelerin psikiyatri anabilim dallarındaki görevlilerin, eğitim ve hizmet yönlerinden nicelik olarak yetersiz olduğunu ve bunun üç büyük il dışında kalan illerdeki psikiyatri anabilim dallarında daha belirgin olduğunu göstermektedir. Bu yetersizlik öğretim elemanı, araştırma görevlisi, hemşire, psikolog ve SHU gibi tüm elemanlarda görülmektedir.

Üç büyük il dışındaki psikiyatri anabilim dallarının altında psikolog, üç büyük ildeki anabilim dallarının üçünde ve diğer illerdeki anabilim dallarının onüçünde SHU bulunmaması ve hastalara bütüncül yaklaşım uygulanması, hizmetin kalitesi yönünden önemli eksikliklerdir. Bu durumun nedenleri arasında kadro olmamasının yanısıra, elemanların üç büyük il dışına gitmek istememeleri de vardır. Ancak sağlıklı bir karar verebilmek için bu durumun hem eğitim, hem de hizmet yüküyle birlikte değerlendirilmesi doğru olur. Bakırköy, GATA ve Numune Psikiyatri Klinikleri'nde, nicelik yönünden bakıldığında, görece daha iyi bir durum olduğu görülmektedir.

23 üniversite psikiyatri kliniğindeki yatak sayısı, yanıt veren tüm kliniklerin yatak sayısının ancak %24.1'idir. İki psikiyatri anabilim dalında henüz servis açılmamış olması, yanıt vermeyenler arasında da servisi olmayan anabilim dallarının olduğunu bilmesi araştırma görevlisi ve öğrenci eğitimi yönlerinden önemli eksikliklerdir. Bulgular hizmet yükünün büyük oranda Bakırköy, GATA ve Numune Psikiyatri Klinikleri'nde olduğunu göstermektedir.

Bir kurumun hizmet yükünün değerlendirilmesinde bir yılda yatan hasta sayısı ve bir yıllık poliklinik sayısı önemli göstergelerdir. Ancak bunların o kurumun eleman ve yatak sayısı ile birlikte değerlendirilmesi gerekir. Öğretim elemanı/araştırma görevlisi oranı, bir araştırma görevlisine düşen yatak

sayısı, bir hemşireye düşen yatak sayısı üç büyük ildeki psikiyatri servislerinde diğer illerdeki psikiyatri servislerinden; bir yılda yatan hasta/öğretim elemanı oranı, bir yıldaki poliklinik sayısı/öğretim elemanı oranı, bir yılda yatan hasta/yatak sayısı oranı diğer illerdeki psikiyatri servislerinde üç büyük ildeki psikiyatri servislerinden daha yüksektir. Bu bulgular hizmet yükünün üç büyük ildeki psikiyatri servislerinde ve polikliniklerinde araştırma görevlileri dışında diğer illerdeki psikiyatri servislerinden daha düşük oranda olduğunu göstermektedir. Genel olarak hemen tüm hizmetlerde Bakırköy, GATA ve Numune'de yük daha çoktur. Bu farklılıklar psikiyatri alanında çalışanların ve hizmetlerin nicelik olarak ülke genelinde uygun dağılım göstermediğini ortaya koymaktadır.

Muayenehanesi olan öğretim elemanlarının oranı üç büyük ilde daha yüksektir. Bu durumun öğretim elemanlarının eğitime ayırdıkları zamanı etkileyebileceği öne sürülmekteyse de, önemli olan, zamanı verimli kullanmaktır. Mezuniyet öncesi psikiyatri eğitimi vermeyen kurumlarda muayenehanesi olan öğretim elemanı oranı daha yüksektir.

Bir haftada araştırma görevlisi, olgu sunumu ve literatür saati için ayrılan süre ile bir gruptaki stajyer sayısı üç büyük ildeki psikiyatri anabilim dallarında diğer illerdeki psikiyatri anabilim dallarına göre daha yüksekken; bir haftada öğretim elemanı başına düşen öğrenci ders yükü ve öğretim elemanı başına düşen stajyer sayısı diğer illerdeki üç büyük ildeki psikiyatri anabilim dallarındakilerden daha yüksektir. Bu durum eğitime her yerde zaman ayrıldığını, ancak üç büyük il dışındaki yerlerde gerek ders yükünün gerekse hizmet yükünün çok olması nedeniyle arada küçük farklar doğurabildiğini göstermektedir. Bakırköy, GATA ve Numune'de bu etkinliklere (Bakırköy ve Numune'de öğrenci dersi dışında) üniversite psikiyatri anabilim dallarından daha çok zaman ayrılmaktadır.

Türkiye'de mezuniyet öncesi tıp eğitiminde bir öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısının altı olduğu (Kılıç ve Hamzaoğlu 1977, Sayek ve Kılıç 1977), gelişmiş ve alması (alternatif) eğitim modellerinde bu sayının bire düşürülmeye çalışıldığı belirtilmektedir (Sayek ve Kılıç 1977). Türkiye'de psikiyatri anabilim dallarında stajyer/öğretim elemanı oranı 2.81'dir. Ancak öğrenci sayısına internleri de ekleyince öğrenci/öğretim elemanı oranı istenenden çok daha yüksek olmaktadır.

Üç büyük il dışındaki illerdeki psikiyatri anabilim dalları gerek pratisyen hekim, gerekse halk eğitimini daha yüksek oranda yürütmektedir. Bu eğitimlerin de psikiyatri alanında çalışmaların görevleri arasında olduğu düşünülmektedir.

ÖNERİLER

Yukarıdaki sonuçlar Türkiye'de mezuniyet öncesi ve/veya sonrası psikiyatri eğitimi ve hizmeti veren kurumların salt niceliksel yönleriyle ilgilidir. Bu durumuyla ülkedeki psikiyatri kurumları ile ilgili olarak temel veriler sunmakla birlikte, kesin bir değerlendirme için yeterli değildir. Bu sonuçlara göre aşağıdaki öneriler sunulmaktadır:

1. Türkiye'de mezuniyet öncesi ve/veya sonrası psikiyatri eğitimi veren kurumların nitelik yönünden de araştırılarak her iki yönün bir bütün olarak değerlendirilmesi,

2. Öğretim üyesi dağılımının yatak, yatan hasta ve poliklinik sayıları ile ders yüküne göre düzenlenmesi, nicelik ve nitelik yönünden yeterli olması,

3. Her psikiyatri servisinde yeterli sayıda hemşire, klinik psikolog ve SHU bulunması için çaba gösterilmesi,

4. Bazı üniversitelerin psikiyatri anabilim dallarında 40'a kadar çıkan bir stajyer grubunun sayısının azaltılması için girişimlerde bulunulması (bunun sağlanması tıp fakültelerinin kontenjanlarının düşürülmesine bağlıdır),

5. Eğitim, (bu çalışmada yer almayan) araştırma ve hizmet kalitesinin yükseltilmesi için modeller geliştirilmesi ve uygulanması.

KAYNAKLAR

Kılıç B, Hamzaoğlu O (1997) Türkiye Sağlık İstatistikleri, Ankara, TTB Yayınları.

Sayek İ, Kılıç B (1997) Türk Tabipleri Birliği Mezuniyet Öncesi Tıp Eğitimi Raporu. Ankara, TTB Yayınları.